

"İ'lem Eyyühe'l-aziz! Görüyoruz ki, Sâni-i Hakîmin, efrad ve cüz'iyatın tasvirinde büyük büyük tefennünleri vardır..." Devamıyla izah eder misiniz?

"İ'lem Eyyühe'l-Aziz! Görüyoruz ki: Sâni'-i Hakîmin, efrâd ve cüz'iyâtın tasvirinde büyük büyük tefennünleri vardır. Evet, hayvanların pek büyük ve pek küçükleri olduğu gibi, kuşlarda, balıklarda, meleklerde ve sâir ecramda, âlemlerde dahi pek küçük ve pek büyük ferdleri vardır. Cenab-ı Hak'ın şu tefennünde tâkîb ettiği hikmet:"

1. Tefekkür ve irşad için bir lütuf, bir teshilattır.
2. Kudret mektupları okunup fehmetmekte bir kolaylıktır.
3. Kudretin kemalini izhar etmektir.
4. Celâlî ve cemâlî her iki nevi san'atı ibraz etmektir."

"Maahaza, pek ince yazıları herkes okuyamaz ve pek büyük şeyler de nazar-ı ihâtaya alınamaz. İşte irşadı teshil ve tâmim için bir kısmını küçük harfler ile, bir kısmını da büyük harflerle yazmakla irşadın iktizası yerine getirilmiştir."

"Amma şeytanın talebesi olan nefs-i emmâre, cismin küçüklüğünü san'atın küçüklüğüne atf etmekle, esbattan sudûrunu tecviz ediyor. Ve pek büyük cisimler dahi hikmet ile yaratılmamış iddiasında bulunarak bir nevi abesiyete isnad ediyor."(1)

Tefennün denilince öncelikle **fenni ilimler** hatıra geliyor. Bütün fenlerin, kâinat kitabındaki derin hikmetleri, ince manaları araştırdığı ve ortaya çıkardığı düşünülürse, "**tefennün**" kelimesini, bütün İlâhî eserlerin çok hikmetli ve sanatlı yaratıldıkları şeklinde anlayabiliriz.

Bir başka risalede geçen şu cümle bu derse güzel bir örnektir: "**Sivrisineğin hilkati, hayretfezadır filden.**"

Cenab-ı Hak, büyük küçük bu kadar farklı mahlukatını yaratmakla, her bir eserinde ayrı bir sanat sergilemekte, ayrı isimlerini tecelli ettirmektedir.

Bilindiği gibi esmâ-i İlâhî ikiye ayrılıyor: **Zati isimler ve fiili isimler.**

Birçok İslâm âlimi, Allah'ın fiilî isimlerinin sonsuz olduğu kanaatindedirler. Yani, ne kadar farklı fiil varsa o kadar da ayrı isimler olacaktır. Mesela, rızık vermek bir fiil, hayat vermek ayrı bir fiil, suret vermek daha başka bir fiildir. Birincisinde **Rezzak** ismi, ikincisinde **Muhyi** ismi, diğerinde de **Musavvir** ismi tecelli eder. Buna göre, Güneş yaratmak ayrı bir fiil, göz yaratmak farklı bir fiil, balık yaratmak, kuş yaratmak daha başka fiillerdir. Bu farklı fiiller sayılamayacak kadar çoktur ve her birinde tecelli eden isim de diğerinden ayrı olacağından, fiilî isimlerin sonsuz olduğu rahatlıkla anlaşılır.

Büyük küçük bu kadar farklı mahlukta bu kadar esmâ tecellilerinin hikmetini Üstat Hazretleri dört maddede özetlemiş oluyor:

Allah bütün âlemlerin Rabbidir. Her şeyi O terbiye etmiştir ve biz bu farklı terbiyelerden yine ayrı faydalar edinmekteyiz. Kendi vücudumuza bakalım; gözün terbiyesi ayrı, kulağın terbiyesi ayrıdır. Elin terbiyesi ayrı ayağın terbiyesi ayrıdır. Akciğerin, karaciğerin, alyuvarın ve akyuvarın da terbiyeleri birbirinden farklıdır. Keza, Güneş'in terbiyesi ayrı, havanınki ayrıdır. Ay'ın ve dünyanın terbiyeleri de birbirinden farklıdır. Bizim bütün bu küçük ve büyük varlıkların terbiyelerinden menfaat görmemiz **“Tefekkür ve irşad için bir lütuf, bir teshilattır.”** yani kolaylıktır.

Metinde **“tasvir”** fiili öncelikle nazara verildiğinden biz de açıklamalarımızı bu fiil üzerinden yapmaya çalışalım. Diğer İlâhî fiiller de buna kıyas edilebilir.

Her varlığa onun mahiyetine en uygun suret verilmiştir. Bu ise başlı başına bir mucizedir. Bunun sayısız örnekleri vardır. Sadece birkaçını saymakla yetinelim: **Ceylan ruhu, aslan ruhu, serçe ruhu, at ruhu, balık ruhu, balina ruhu** birbirinden ne kadar farklı ise, o ruhlara giydirilen beden libaslarının tasviri de birbirinden o kadar ayrıdır. Aslana pençe, kuşa kanat yakışır.

Kendi bedenimizle ruhumuz arasındaki harika ilgiye baktığımızda bunu çok açık olarak görür, diğer canlıları da kendimize kıyas edebiliriz. Akıl sahibi olan insan ruhuna, çok farklı kelimeleri çıkarabilecek bir ağız yapısı, anladıklarını kaleme alabilmesine imkan verecek bir el yapısı ihsan edilmesi, insandaki her organın tasvirinin binlerce hikmet taşıdığını açıkça gösteren sadece iki büyük delildir.

Her varlık kudret kalemiyle yazılmış bir mektuptur. Nur'larda bu mana farklı ifadelerle sıkça ders verilir: Mektubat-ı Rabbanîye, kelimat-ı Kudret, mektub-u Samedanî gibi.

Bir harf katipsiz olamazken bir mektup nasıl katipsiz ortaya çıkabilir. Kaldı ki kudret mektupları aynı zamanda Rabbanîdir. Yani, bir terbiyeden geçmektedir.

Sadece bir örnek verelim:

Bir kağıda yazılan elma kelimesiyle daldan asılan hakiki elmayı birlikte düşünelim.

Her ikisi de kendi kendine yazılamazlar, bir kâtip isterler. Aralarındaki büyük fark ikincinin **mektub-u Rabbanî** olmasıdır, yani daldaki elma İlâhî bir terbiyeden geçerek yenilecek, tadılacak ve kendisinden istifade edilecek bir hale getirilmiştir. Kağıda yazılan elma kelimesi, elma olma noktasında bir terbiyeden geçmiş değildir; yenilmez, tadı, kokusu, vitamini yoktur. Sadece gerçek elmanın ismini ifade etmektedir. Bu ismin kâtipsiz yazılamayacağını her akıl kabul ettiği halde, nasıl oluyor da gerçek elmalar tesadüfe, tabiata, maddeye isnat edilebiliyor!?

Cenab-ı Hak, küçük ve büyük varlıkları birlikte yaratmakla ve her birini en hikmetli cihazlarla donatmakla hem tefekkür noktasında beşer aklına büyük bir kolaylık ihsan ediyor, hem cemal ve celal tecellilerini birlikte sergilemekle insan kalbine muhabbet ve hayret manalarını birlikte tattırıyor.

Uçuşan sineklerle, kartalları ve Güneş etrafında dönüp duran gezegenleri birlikte seyrettiriyor. Küçük bir balığın minnacık gözüyle, balının gözünü birlikte nazara veriyor.

Karıncanın ayaklarıyla güvercinin, insanın, filin ayaklarını farklı sanat mucizeleri olarak sergiliyor. Ayak vermenin de suret vermenin de hayat vermenin de, rızık vermenin de ancak kendisine has olduğunu bütün canlı türlerinin ayrı ayrı dilleriyle bize bildiriyor.

Ayak yapmak, kanat yapmak, sima takmak, yedirmek, içirmek hep Allah'a mahsustur. Burada büyük küçük farkı yoktur. Tümü aynı rahmetten gelmekte, aynı kudretle icad edilmektedir.

Kaldı ki, küçük ve büyük kavramları nisbîdirler. Yani, varlıklar birbirlerine göre büyük ve küçüktürler. Deveye göre koyun küçük, koyuna göre, sinek küçük, sineğe göre de mikrop küçüktür. Hepsi kâinat kitabının farklı kelimeleridirler, büyük harfleri yazan kalemle küçüklere yazan kalem aynıdır.

Yine Nurlarda geçen "**mektub-ı Samedânî**" ifadesiyle çok güzel ders verildiği gibi, bir sinek için de bütün bir kâinat lazımdır, bir insan için de. Bilindiği gibi, **Samed "her şey O'na muhtaç, O ise hiçbir şeye muhtaç değil"** demektir. Her canlı bütün bir kâinata muhtaçtır. Zira, Nur'larda geçtiği gibi "**Her şey her şeyle bağlıdır. Her şeyi yapamayan bir şeyi de yapamaz.**"

Güneş, bir sineği de aydınlatır, insanı da. Hava insanın kanını da temizler, koyunun kanını da. Toprak, hayvanlara da rızık sunar, insanlara da.

Bu unsurlar kimin mahluku, kimin emirber neferleri ise onların hizmet ettiği bütün canlılar da O'nun misafirleridirler.

Ve her misafir, her şeye muhtaç olması cihetiyle bir mektub-u Samedanîdir.

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Onuncu Risale.](#)